

Stáhtaráddi

Parlamentáralaš jodiheaddji Siv Jensen
Parlamentáralaš jodiheaddji Erna Solberg
Parlamentáralaš jodiheaddji Dagfinn Høybråten
Parlamentáralaš jodiheaddji Trine Skei Grande

Ovddit čujuh.

Min čuj.
2010/00965-8/FD I/FRI

Dáhton

ČILGEHUS SUODJALEAMES HÁLDDAŠAN-DIEĐUID BIRRA

Mun čujuhan reivii beaiváduvvon 2010 cuoŋománu 15.beaivvi čilgehusain makkár doaimbajuid ráddehus pláne álggahit njulgemis dilálašvuodaid man vuodul suodjalanárvvolaš dieđut leat joavdan almmolašvuhtii. Dat oassi gažaldagas mii gullá suorgái man justisministtar vástida lea máinnašuvvon sierra čuoggás man Justisdepartemeanta čállá.

1. Suodjalusministara čilgehus

1.1 *Álgu*

Álggadettiin háliidan deattuhit man dehálaš rabasvuohta lea hálddahusas, maiddá Suodjalusas. Nuppi bealis šaddá Suodjalus dorvvastit dehálaš dorvodoaimmaide ja maiddá gáibidit sierra čovdosiid soames surggiin dieđuid suddjema dihte. Sihkarvuodalahka mearrida makkár dieđuid lea dárbu suddjet. Dán lága ulbmilin lea earret eará láchet dili nu ahte beaktilit sáhtta eastadit áitagiid mat sáhttet váikkuhit riikka iehčanasvuođa ja dorvvu ja eará dehálaš nationála dorvoberoštumiid.

1.2 *Duogáš*

Mañimus jagiid leat dieđut ja logahat sakka lassanan main almmolašvuođa suorggi doaimmat leat registrerejuvvon. Dát logahagat galget váikkuhit buorideames dieđuid servodaga ruđaid geavaheami birra. Logahagat leat dárbblaš oassin servodatdoaimmas vai buorebut hálldaša earret eará buohcanruđaid ja oadjoruđaid máksima. Teknologalaš ovdáneapmi dihte dagaha dat ahte go mañggaid logahagaide čohkkejuvvojit dieđut de sáhtta dákkár dieđuid gávdat mii ii lean láchkaaddi iige ovttaskas logaha eaiggáda ulbmil.

Dát registreren sáhttáge nu leat hástalussan daid servodatosiide geain livččii dárbu suddjet oasi iežaset doaimmain. Dát guoská earret eará Suodjalussii, iige leat sáhka ovttaskas dokumeanttain mat leat gos nu elektrovnnalaš veaiddalasvuodas. Ovttaskas dieđut, mat aktonasat eai oro váttisin, sáhttet laktojuvvot ja dalle govvidit stuorit dilálašvuoda. Dás lea dilálašvuoha mas guokte vuostálas beali deaivvadit. Nuppi bealis rabasvuoda gáibádus hálldahusas ja nuppi bealis ges dárbu dieđuid suddjemis danin go iešguđet logahagaid dieđuid čohkken sáhttet dagahit dorvvolašvuoda riska.

Muhtun logahagat leat rahpasat álbmoga várás, ja soames logahagat sáhttet maiddái rahppot eará riikkaid almmolaš eiseválddiide jus dan jerret. Lea váttis sidjiide geat dieđuid sáddejit logahagaide ollásit diehtit geat dieđuid sáhttet ohcat logahagain. Sivvan lea go mánga logahaga leat laktojuvvon oktii ja iešguđet bealit geat áiggis áigái sáhttet iešguđet logahagain dieđuid ohcat.

Vaikko eanas logahagat eai leat rahpasat, de dieđut goittot eai leat suddjejuvvon ja sáhttet leat olámuttos sidjiide geain lea rivttes čehppodat lobihemiid háhkat dieđuid, ovdamearkka suollemas sisabeassama bakte. Eará dilálašvuoha lea ahte mealgadis bargiidlohku geain lea sisabeassanlohpi iešguđet logahagaide, iešalddis daga stuorit boasttogeavahan riska.

Suodjalusas gáibiduvvo nugo eará doaimmain ge, ahte galget raporttaid sáddet iešguđet logahagaide ja diehtovuoduide Norggas. Dát mearkkaša ahte mii logahahkii sáddet dieđuid nama, riegádannummára, virggi, bargoaddi, bargobáikki, dietnasa (bálká ja lasáhusat), virgelobiid birra jna.

Mañimus jagiid leat raporterengáibádusat čavgejuvvon. Seammás lea Suodjalusas dárbu suddjet hálldahusdieđuid soames ossodagaid ja bargiid birra go mii lea dábálaš Suodjalusa eará ossodagain. Dát guoská earenoamážiid min earenoamáš sohtevehkii ja vákšunbálvalussii, muhto sáhttet maiddái leat eará ossodagat ja bargit geain lea earenoamáš suddjendárbu. Dađistaga go raporterengáibádusat leat čavgejuvvon, lea Suodjalus fuomášan ahte ráddjejuvvon dieđut bargit birra sáhttet geavahuvvot nu ahte dagahit dorvvolašvuoda riska. Suodjalus lea danin gahččalan gávdnat geavatlaš suddjenčovdosiid juohke ovttaskas logaha ektui, iige leat lihkostuvvan. Mii fertet dáhkidit dáid logahagaid geavahanárvvu, seammás go suddjet dieđuid maid eat hálit earáiguin juogadit.

1.3 Čuozašguorahallan

Vákšunbálvalus lea árvvoštallan makkár váikkuhus lea go dieđut vákšunbálvalusa bargiidlogu birra juo leat almmuhuvvon. Sin mielas dás lea ráddjejuvvon váikkuhus eaige ane dan dramáhtalažžan. Go dákkár dieđut leat olámuttos, de dat oanehat áigái váikkuha vákšunbálvalusa ja Suodjalusa luohttevašvuhtii. Dákkár dieđuid lea ain dárbbalaš suddjet ja šaddá dan ektui dákkár dieđuid hálldašit.

Vákšunbálvalus oaivvilda maiddái ahte jus buot dieđut máid Vákšunbálvalus lea sádden logahagaide čohkkejuvvojit ja šaddet almmolažžan, de dat sakka čuohcá vákšunbálvalussii. Ovttaskas bargiide dihto čieguš doaimmain dát sáhtá leat váigadin.

1.4 *Álggahuvvon doaimmat*

Mun lean mearridan čadahit doaibmabijuid mat farggamusat dustejit vuordi identifiserejuvvon hástalusaid. Dát vuosttažettiin mearkkaša tehnikkalaš ráhkkanusaid maid bakte vuhtiiváldit dárbbu suddjet Suodjalusa ovttaskas ossodagaid ja doaimmaid boahtevaš raporterema oktavuodas. Ášši duogáža dihte in sáhte bienasta bitnii čilget makkár doaibmabijuin lea sáhka ovdal go dat ollásit doaimmagohtet.

Mii lea maiddái gulahallamin logahagaid eaiggádiiguin vai dakkaviđe sáhttit álggahit doaimmaid mat geahpidit váikkuhusaid go suddjenveara dieđut juo gávdnojit iešguđet logahagain. Mii leat maiddái álgán kártet dieđuid johtima logahagaid gaskkas. Kártenbarggu sáhtá čuočaldahttit dárbbu álggahit liige doaibmabijuid.

Ovttas eará departemeanttaiguin de mii maiddái dadistaga árvoštallat dárbbu rievdadit lágaid- ja lánkaásahusaid vai vuhtiiváldit earenoamáš suddjendárbbuid muđui servodaga rabas ja buori diehtojoddu dárbbuid ektui.

2. **Justisministara čilgehus**

1988 njukčamánu 20.beaivvi lánka nr. 10 (Sihkarvuodalánka), § 11 nuppi ladđasis čuoču ahte son guhte lea čállán dahje eará lánje buvttadan suddjenveara dieđuid galgá fuolahit ahte dokumeanta rabasvuolta mearriduvvo sihkarvuodaráddjemi ektui. Vuolggasadjin lea ahte sihkarvuodaráddjemi bistá 30 jagi. Jus lea dárbu ráddjet dieđuid guhkit go golmmalot jahkái, de sáhtá earenoamáš oktavuodain spiehkut ahte automáhtalaš sihkarvuodaráddjemi heaittihuvvo dahje láivuduvvo.

Gaskkaboddosaš dieđut čájehit ahte dokumeanttat masa NRK riikkaviidosaš ođđasat 10/4-10 čujuhit lea Siviila gearggusvuodadirektoráhtta sádden Riikkaarkiivii. Servodaga dorvvolašvuoda- ja gearggusvuodadirektoráhtta áhahuvvui 2003 čakčamánu 1.beaivvi maŋŋil go dalá Siviila gearggusvuodadirektoráhta ja buollin- ja elfápmodorvvolašvuodadirektoráhta ovttahttojuvvojedje.

Dokumeanttat maidda čujuhuvvo leat Riikkaarkiivvas vižžon, ja servodatdorvvolašvuoda- ja gearggusvuodadirektoráhtta lea dárkkisteamen ahte leatgo dakkár dokumeanttat sáddejuvvon mat livčče galgan ráddjeyuvvot sihkarvuodalága vuodul, dahje ahte sihkarvuodaráddjemi ii livčče galgan heaittihit dahje láivudit.

Servodatdorvvolašvuoda ja gearggusvuodadirektoráhtta lea bivdojuvvon buktit jođanis čielggadeami ja čilgehusa daid beliide mat ođassáddagis leat guoskkahan. Justisdepartemeanta áigu dán čilgehusa vuodul árvoštallat ahte leago dárbu eará vahátváidudeaddji doaimmaid álggahit ja nu eastadit ahte suddjenveara dieđut eai almmuhuvvo.

3. Loahpaheapmi

Ráđđehusa mielas lea duodalaš go dieđut mat livčče galgan suddjejuvvot leat joavdan almmolašvuhtii.

Plánejuvvon ja álggahuvvon doaimmaid vuodul, mun oaivvildan ahte mii buori ládje nagodit gávdnat dássádaga gaskal dárbbášlaš rabasvuoda hálddahusas ja go šaddá suddjet hearkkes dieđuid soames earenoamáš doaimmaid váste.

Dearvvuodaiguin

Grete Faremo